

ЦЕНТЪР ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА

АНТИКОРУПЦИОННИТЕ РЕФОРМИ В БЪЛГАРИЯ НА ПРАГА НА ЧЛЕНСТВОТО В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

ОСМИ ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКИ ФОРУМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА КОРУПЦИЯТА

21 март 2006 г.

Резиденция "Бояна", дом № 2

Форумът бе открит в 11,30 ч. и ръководен от д-р Огнян Шентов, председател на УС, Център за изследване на демокрацията.

* * *

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: ...

ДЖОН БАЙЪРЛИ: ...

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: ...

АЛЕКСАНДЪР СТОЯНОВ: Уважаеми дами и господа! Задачата ми днес е малко сложна, тъй като трябва да представя доста подробен и аналитичен доклад – дело на почти всички от Центъра за изследване на демокрацията. Това е седмият пореден доклад на тема "Оценка на корупцията в България" и визира главно това, което се е случило през 2005 г., като прави проекции за задачите, които предстои да решава страната през 2006 г. на прага на приемането си в Европейския съюз.

Както виждате, се прожектират слайдове, но моята презентация няма да е директно свързана с коментар на всеки един от тях, тъй като би станала много дълга. Всички графики, които виждате, са налице и в материала, който всички имате.

Първият акцент или онова, с което искам да започна, е, че корупцията у нас през 2005 г., за съжаление, нарасна. По този начин в страната се очерта една доста противоречива картина, в която са обособени три периода. Периодът на висока корупция, в началото на нашите наблюдения, е периодът 1999-2001 г. Периодът на намаляване на корупцията – до началото на 2004 г. Периодът на слабо, но устойчиво покачване на корупцията – това е периодът от март 2004 г. до днес.

Това, което ние констатираме на основата на цифрите, които виждате, е, че средномесечно в страната се осъществяват между 120 и 130 хил. корупционни сделки. Разликата в тези числа е поради това, че те се изчисляват на основата на извадки, за които е характерна известна грешка.

Тази неблагоприятна тенденция според нас е свързана с това, че "меките мерки", както ги наричаме, прилагани в борбата с корупцията до

момента, вече изчерпват своето значение и зоват необходимостта към корупцията да се подходи по един малко по-различен начин, който наричаме “твърди мерки”. Това са промени в законодателството, промени в работата, организацията и функционирането на администрацията на всички равнища, а така също и прилагане на някои по-нови форми, които улесняват обслужването на гражданите от администрацията и минимизират условията за корупция.

Данните, които виждате, отразяват и друго нещо. Гражданите в нашата страна са станали по-малко податливи на натиска, който им се оказва от страна на администрацията да дават подкупи. Натискът расте, но ефективността на този натиск намалява, което е една положителна тенденция. Въпреки всичко, ако сравняваме днешното ниво с нивото през 1998 г. корупцията у нас е намаляла по наши оценки два пъти. Тоест имаме два пъти по-малко на брой сделки, които ние наричаме административна корупция в страната в сравнение с 1998 г.

В областта на бизнес сектора нещата са малко по-сложни. Те са по-сложни както от гледна точка на това, че натискът на служителите към представителите на бизнеса е по-голям и, от друга страна, броят на корупционните сделки е около два пъти по-голям, отколкото в сферата на административната корупция, свързана с населението, обикновените граждани.

Наред с административната корупция, която включва сделки, осъществявани от служители на средно и ниско ниво и включващи подкупи или друг вид облаги, сравнително малки по размер, е налице и т.нар. “политическа корупция”, която обхваща висшите етажи на държавната власт. Това е една голяма тема и един актуален въпрос за нашата страна, който беше обсъждан доста широко в последните месеци, бих казал дори последната година.

Това, което сме направили в нашия доклад, е да разгледаме две главни области, в които се проявява този тип корупция и които са според нас доста опасни за страната. Това е свързването на политическата корупция с икономиката.

Две са основните проявления, на които искаме да обърнем специално внимание. Все още големият дял е на търговете за обществени поръчки, които се печелят благодарение на даване на подкупи. Средният процент на такива търгове е намалял от някъде около 50 % в по-ранния период на нашите изследвания до около 30 %. Тоест в една трета от случаите на обществени поръчки е налице някаква форма на корупционни плащания според нас. Средният размер, това са данните, които съобщава бизнесът, на подкупите в това отношение за 2005 г. е около 7,5 %, което като обществен ресурс води до подкупи в размер на около 55 милиона лева.

Подобна ситуация в нашето виждане не може да съществува без политическа протекция, без да са въввлечени по-високите етажи на държавната власт.

Другата голяма сфера е пак в областта на обществените поръчки или това, което придоби гражданственост чрез термина “обръчи от фирми”, които ние наричаме политико-икономически кръгове. По наша експертна оценка по този начин в разпореждане на политическата класа в България през 2005 г. са преминали някъде между 320 и 370 милиона лева.

Тези два ресурса са значителни и според нас създават сериозен проблем за държавата, тъй като създават паралелен център на властта наред с официалния център на властта.

Друг проблем, който идентифицирахме в процеса на проучване на корупционната обстановка в страната, беше равнището на сивата икономика. Ние наблюдаваме от доста време този процес и пак тук като че ли се оформят два периода. Първият период започна някъде през 2003 г., когато в резултат от мерки на предишното правителство някои форми на проява на скритата икономика бяха съществено редуцирани. Става дума за промени в трудовото законодателство и други области на ограничаване на сивата икономика. В това отношение през 2005 г. ние констатираме застой. В този смисъл това е факт, който се нуждае от специално внимание и по-нататъшни действия от страна на правителството.

Последният акцент, който бих отбелязал, това е несъответствието или същественото разминаване между броя на реално осъществените корупционни сделки в страната и реално осъдените за корупция граждани или извършители, участници в подобни престъпления.

Според съдебната статистика през 2005 г. броят на осъдените е 72, докато - нека ви припомня – броят на корупционните сделки е между 120 и 130 хиляди месечно. Това съществено разминаване едва ли може да се коригира много радикално, но то е прекалено голямо все още. Ние не регистрираме само текущата ситуация, а наблюдаваме тенденциите. В това отношение цифрата 72 не е радикално различна от цифрите, които сме наблюдавали през предходни години. Динамиката тук е плюс 10, 20 случая годишно повече – всяка следваща година, което говори за неефективност на наказателното преследване на случаите на корупция.

Това, което сме извели като главни приоритети в борбата на правителството с корупцията, изобщо на всички власти в страната, е първо необходимостта да се мине от меки към по-твърди мерки.

Пряко твърдите мерки включват по-строго, по-стриктно и по-систематично наказателно преследване на случаите на корупция. Косвените мерки са свързани с усъвършенстване работата на администрацията, по-конкретно става дума за електронния търговски регистър, по-широкото прилагане на мълчаливото съгласие, обслужването на едно гише, засилване на административния капацитет на редица регулаторни органи, по-широкото въвеждане на електронно управление, намаляване на дискреционната власт на правителството в различни области и, не на последно място, засилване на публично-частното партньорство между правителството, от една страна, държавната власт като цяло, гражданското общество и бизнеса.

С това бих искал да завърша. Ако възникнат конкретни въпроси, всички сътрудници на Центъра, които са участвали, са готови да отговорят на вашите въпроси. Благодаря.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: ...

БОРИС ВЕЛЧЕВ: ...

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: ...

РУМЕН ПЕТКОВ: ...

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря на министър Петков.

Предоставям думата на госпожа Екатерина Михайлова, която е един от учредителите на Коалиция 2000 и е в Съвета на координация на Коалицията, неизменен участник в нашите форуми от осем години насам.

Заповядайте.

ЕКАТЕРИНА МИХАЙЛОВА: Благодаря, господин Шентов.

Уважаеми дами и господа! Благодаря много на Центъра за изследване на демокрацията за тази конференция, която организира. Представянето на господин Шентов ме улеснява за това, което исках да кажа. Аз съм участвала в тези форуми в различно качество. В качеството си на човек, който е бил в управлението, и в качеството си на човек, който е и в опозиция. При всяко мое участие обаче съм била много критична. И днес ще направя своите критики към това, което става в България, не само защото в момента съм народен представител от опозиционна политическа сила, а защото проблемите за корупцията и проблемите с организираната престъпност са едни от най-тежките за България.

Неслучайно последният доклад на Европейската комисия посочи като най-тежки проблеми, най-нерешени въпроси именно темата, съдържаща се в Глава 24 "Правосъдие и вътрешен ред". Това, което се случва оттогава досега не ме кара да бъда голям оптимист, тъй като практически малко преди доклада, който е решаващ за България, не може да бъде посочено, че случващото се в България като противодействие на корупцията и престъпността е постигнало много високи нива. Какво имам предвид?

На първо място, продължава тенденцията за неспособността на Министерството на вътрешните работи да се справя с организираната престъпност. Продължиха публични разстрели на хора в България, продължи да няма разкриваемост на много от дръзките престъпления, които се случват в България. Един от тях, извън публичните разстрели, е случаят в Пазарджик с убийството на двете момичета, който потресе българската общественост, продължава да е в графата "неразкрити престъпления", въпреки че беше ангажиран ресурсът не само на Регионалната дирекция на МВР, а беше включено и най-висшето професионално ръководство на Министерството на вътрешните работи.

На второ място, законодателната основа, която беше предприета в рамките на периода от последния доклад на Европейската комисия до настоящия момент, също не би могла да бъде отчетена в най-висока степен като произвеждаща позитивен ефект в противодействието на корупцията и

престъпността. Да, вярно е, че имаме нов Наказателнопроцесуален кодекс, както и Административно-процесуален кодекс, който в следващите дни ще бъде приет окончателно. Вярно е, че се направиха промени и в Конституционния ни закон. Това, което беше направено, по моя оценка е недостатъчно, особено в частта с Конституцията. Тук бих искала да посоча два момента в промяната на основния ни закон, които смятам, че бяха палеатив.

На първо място, темата с депутатските имунитети. Видяхме в годините как се използват депутатските имунитети и за политически рекет, и за разместване на политически пластове, и за злоупотреба с права. Именно затова беше необходимо народните представители да се откажат изцяло от депутатските имунитети. С решението, което беше прието от парламента, според мен не се постигна позитивният ефект, който е не само като правна норма, която щеше да бъде записана в Конституцията, но и като възприятие от страна на обществото, че има воля на най-високите етажи на политическата власт да се противодейства на корупционни схеми или на политически посегателства по силата на правни норми.

Именно затова смятам, че приетото от парламента е палеатив в частта на имунитетите и не беше даден достатъчно добър знак за политическа воля, която да препятства появяването на политическа корупция във всяка една от трите власти на държавата.

Втората сериозна критика, която имам към промяната, извършена в Конституцията, е именно в частта, в която изпълнителната власт ще може да се бърка в независимата съдебна власт, най-вече в частта с бюджета, която министърът на правосъдието ще може да предлага на Висшия съдебен съвет.

Тези критики според мен не са черногледство, а са по-скоро безпокойство за това, че, отчитайки какво е извършено от България в Глава 24 от преговорния процес с Европейския съюз, може да доведе до предпазна клауза за България именно в тази част – Глава 24, което няма да е добър сигнал за България и ще означава, че българските институции, българските политици не са успели да доведат докрай реформи, които да направят България страна със справедлив съдебен процес, да се стига до наказуемост на всеки, който е извършил нарушение или престъпление. Нещо, за което говориха много от преждеговорившите, че това е един от най-важните елементи за превенцията и за ефективността в борбата с корупцията и организираната престъпност.

Какво още искам да кажа във връзка с темата, която днес разискваме, и конкретно доклада, който ни е представен от Центъра за изследване на демокрацията? Един от много съществените въпроси, който е повдигнат в този доклад, е темата с политическата корупция. Политическата корупция, която съвсем нормално след 15 години демокрация придобива и нови форми, придобива нови начини, по които се злоупотребява. Ако преди години говорехме за това, че основните корупционни процеси са свързани с

приватизационния и следприватизационния процес, то днес говорим предимно за политическа корупция и това има отразяване в доклада в сферата, свързана с обществените поръчки. Естествено – просто се намираме в друг етап на развитие на страната и формите на корупция се изменят. Това е нещо съвсем естествено. Въпросът е как противодействаме и какви механизми още могат да бъдат използвани, за да бъде ефективно.

Според мен за да се случат нещата, трябва да бъдат предприети поне още няколко крачки от страна на законодателната и изпълнителната власт, а също така да разчитаме на ефективна съдебна власт и на активни действия на новия главен прокурор. Какво още трябва да бъде направено според мен?

Не е уреден до момента адекватно и ефективно въпросът за конфликта на интереси между лицата, намиращи се на високите етажи на властта, и съответните закони, които трябва да препятстват именно такова сливане.

На второ място, не са достатъчно уредени, има необходимост от ново законодателство, свързано с етичните норми, които трябва да бъдат приложими както за депутати, така за магистрати, така и за министри. Не само етични норми, а трябва да има санкции. Ние имаме Закон за публичност на имуществата, в който вече има санкции, но тези санкции са крайно недостатъчни и би трябвало да има последваща промяна на законодателството, което да разшири и публичността, и наказуемостта за покриването на информация.

На следващо място, бих желала да кажа, че е изключително важно какви сигнали – за политическата корупция специално – дават политическите партии. Имат ли те желанието да се справят с този проблем, като започнат първо от себе си? Ако ще говорим за акция “чисти ръце”, то трябва “чисти ръце”- акцията да започне на първо място в политическите партии, които да носят отговорност за лицата, които предлагат както на избираеми места - било то депутати, кметове и общински съветници, така и в администрацията на ниво политически кабинети или пък в съответните дирекции, в които попадат техни представители. Това не трябва да бъде само пожелателно, а трябва да може да се въведе и в правни норми. Струва ми се, че може да се мисли за промяна на изборното законодателство, което да дава възможност публично да се оповестява към момента на избор на един или друг кандидат какво е неговото имуществено състояние, какви са неговите интереси, тоест конфликт на интереси може ли да настъпи след заемането на позицията на едно лице на определена публична или политическа позиция. Тоест първо работата трябва да започне от партиите.

На второ място, разбира се, трябва да има много сериозен и граждански, и съдебен контрол. И в доклада, и днес се чу, а и това е публично достояние, че има политически фигури и политически партии, които дори не се свенят сами да заявят, че се възползват от политическата си позиция, за да обграждат себе си и политическите си партии с обръчи от

фирми. Тези думи станаха нарицателни от предизборната кампания през лятото, но те, за съжаление, започнаха да се пълнят все повече с доказателства.

Искам да посоча съвсем конкретно към днешния ден – във връзка с наводненията, които станаха и проверките, които започнаха да се правят и да излизат като информация, се вижда, че на определени места едни и същи фирми са извършвали определените ремонти и се оказва, че след това все едно нищо не е свършено, а милиони и стотици хиляди левове от българския данъкоплатец са потънали точно в такива обръчи от фирми. Именно затова политиците и от управляващи, и от опозиция са длъжни да предложат решения точно на тези проблеми, свързани с политическата корупция. Иначе не бива да се сърдим, ако ни казват “всички сте маскири”, защото хората не могат да правят разликата от един и друг, а виждат пред себе си практика на системна злоупотреба с политическа власт в посока на използване на лични и корпоративни интереси.

На финала искам да кажа за третата сфера, за която стана въпрос и която е залегнала в доклада, а именно – публично-частният аспект и партньорство между официалните държавни институции и гражданското общество, в това число и неправителствения сектор. Задължена съм да го кажа точно днес, защото сме на конференция, организирана от една неправителствена организация, която поставя много актуално злободневните теми на деня и е успяла днес, както и в предишни години, да събере на най-високо ниво представителство на трите власти и да събере медийния интерес към това, което предлага. Без работата на неправителствения сектор по горещите точки трудно ще можем да имаме ефективна превенция с корупцията и организираната престъпност. Ние дължим благодарност на тези организации. Трябва да продължи подкрепата им и насърчаването им, дори и много често да чуваме от тях нелицеприятни неща и за политици, и за институции, в цялост на държавата ни. Без коректив, без партньорство с гражданския сектор, и то остро да поставя именно горещите въпроси на деня, трудно бихме могли да говорим за развита демокрация. Затова благодаря на г-н Шентов и на целия екип на Центъра за изследване на демокрацията и му пожелавам все така критично да успява да посочва недъзите, които има българската институционална система, особено в темата корупционни практики и начините за предотвратяването им. Благодаря ви.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря и аз.

Предоставям думата на господин Левон Хампарцумян – председател на Управителния съвет и главен изпълнителен директор на Булбанк.

ЛЕВОН ХАМПАРЦУМЯН: Благодаря Ви.

Може би трябва да кажа няколко думи от гледна точка на бизнеса. Като изчистим всякакви етични категории, корупцията всъщност повишава разходите за правене на бизнес. От своя страна, прави икономическата среда в България по-малко конкурентна с останалата част на света. Ако

сложим и етичната част на нещата, това прави България по-лошо място за живеене и по-лошо място за инвестиции, по-неатрактивно място за хора, които биха дошли, ако щете, на една почивка.

От тази гледна точка преодоляването на проблема е съществено за икономическия успех на държавата и за удоволствието да живееш в нея. Разбира се, с течение на времето корупционните практики се променят. Животът ми така се е стекъл, че съм бил и от едната, и от другата страна и съм успявал да видя или да съм свидетел на неща в различните сегменти по различно време. Например всички знаете, че имах една административна позиция в правителството, която по дефиниция е свързана с огромни възможности за корупция, и понеже аз не вземах пари, имаше хора, които от мое име са искали пари. Пари, облаги, каквото искате – някакви услуги. Тук идвам до това, че въпросът не е дали се борим с корупцията, защото за да се борим с нещо, което може би има най-близък аналог проституцията, където двете страни са доволни една от друга и никой не се оплаква. Трябва да имаме административни процедури и среда, в която потенциалът за корупция минимизира. Ако създаваме потенциали за корупция чрез непрозрачни процедури, чрез непрозрачни схеми за раздаване на обществени поръчки, корупцията ще дойде така или иначе. После можем да се борим с нея, колкото искате, и няма да сме успешни. Минимизирането на потенциала за корупция за мен е най-важната задача на политиците. Борбата, разбира се, трябва да е там, но не бива да се слага на върха на нашите приоритети, тъй като борбата с корупцията би трябвало да бъде борба с девиации от нормалната практика, а не с нещо, което преобладава в системата. Мисля, че точно там в днешно време балансът е изместен към борбата, а не с превенцията и преодоляването на предпоставките за корупция, което като във всяко друго криминално деяние или здравеопазване, превенцията е къде-къде по-ефикасна и евтина, отколкото борбата.

Друго популярно нещо, което също би трябвало да имаме предвид, е: вярата, че Европейският съюз и НАТО ще ликвидират корупцията или криминалната среда, е много наивна. Само като пример ще ви дам гр. Неапол, който е прекрасен град и в който има много ужасно организирана престъпност. Той се намира в страна, която е член на Европейската общност и най-голямата база на НАТО в Средиземно море. Ако ние не искаме да си наредим държавата по начин, който да ни е приятен и в който потенциалът за корупция и за престъпност е минимизиран, отвън няма кой да дойде да ни го направи. Благодаря.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря.

Имаме около половин час за дискусия и затова ще помоля за кратки изказвания от две-три минути. Има хора, които междуременно ми се обадиха и записах: г-н Стамен Тасев от Българския форум на бизнес лидерите, д-р Цветан Манчев – подуправител на БНБ, г-н Асен Дюлгерев, един наш гост от чужбина – г-н Паскуале Фераро, г-н Филип Димитров.

Предлагам да започнем с кратка дискусия, отново ще ви помоля за много кратки изказвания.

Господин Дюлгеров, заповядайте.

АСЕН ДЮЛГЕРОВ: Благодаря Ви.

Аз бих искал да бъда по-конкретен и да коментирам някои моменти в доклада, които ми направиха впечатление по-скоро като представител на неправителствения сектор.

Още в самото начало на доклада се констатира значителни флукутации в корупционния натиск в редица случаи. За мен неизследван остава въпросът на какво се дължат тези флукутации – това е въпрос, който не е изследван и заслужава да му се обърне по-голямо внимание. Доколко спадовете например в корупционния натиск са обвързани с някакви обществени събития, както и пиковите съответно.

По-нататък бих приветствал това, че докладът се занимава за първи път като че ли със системата за т.нар. “бюджетен излишък”. Това е едно понятие, което много широко се използва напоследък и създава впечатление в Общността, сред обществото, че това са пари от преизпълнение в резултат на някаква особено ефективна дейност на държавната администрация. В действителност трябва да се обясни, че това е въпрос на съотношение между бюджетните прогнози и това, което реално се получава обикновено в края на полугодieto или в края на третото тримесечие. Именно бюджетният излишък според мен дава огромен потенциал за преразпределение на национален доход, без да се използва парламентът за тази цел, което фактически не просто дава среда за корупционни действия, това е и конституционно нарушение – разглеждано в по-широк смисъл.

Бих искал също така да спомена – на няколко места се засяга въпросът за това, че дадени деяния не са инкриминирани или пък са инкриминирани, но не се преследват. Това по много сериозен начин повдига въпроса за разработване на нов Наказателен кодекс, който да е съобразен най-после с пазарните реалности в България, доколкото сега съществуващият Наказателен кодекс повече или по-малко е адаптиран към тези условия в процеса на прехода. Той отразява едни съвсем други отношения. Това че ние сменяме заглавията на определени глави, в които имаше понятия като “социалистическо стопанство” и сега се сменят с “пазарно стопанство” – това просто не е достатъчно. Необходима е промяна, даже ако щете в общата част на Наказателния кодекс, тъй като до голяма степен неговата доктрина почива на съвсем други идеологически предпоставки. Тоест тя е твърде далеч от това, което е наказателноправната доктрина в европейските страни.

Един въпрос, с който ще си позволя да изразя известно несъгласие – проблемът с бавността в гражданския процес, който се дава като пример за предпоставки за създаване на корупционен натиск. Това е проблем, който не е само български. Това са моите наблюдения и като адвокат на свободна

практика – имам наблюдения и в други страни. Според мен проблемът в нашия случай е, че по едни и същи правила разглеждаме граждански дела с интерес от 100 лв. и граждански дела с интерес от 1 милион лева. Нищо не направихме през тези години, за да въведем по-модерни институции, като например някои особени юрисдикции под предлог, че това са особени съдилища и противоречало на Конституцията – това е твърде спорен въпрос. Не въведохме юрисдикции за малки иски, за трудови спорове. Има страх това да се обсъжда, тъй като би създавало сериозни проблеми за монополистите, които са оператори на обществени услуги.

В заключение бих обърнал внимание на още един интересен въпрос – въпроса за финансирането на политическите партии. Реално финансовият контрол върху политическите партии в момента се изразява в предоставяне на декларации пред Сметната палата. Не ми е известен случай за извършени финансови ревизии, не ми е известен случай даже даренията да се облагат с данъци и някой да прави ревизия в този процес. Според мен даренията трябва да излязат на светло и за целта ще се наложи очевидно ние да преосмислим размера на допустимите дарения, тъй като сумите, които са предвидени в Закона за политическите партии, са очевидно смехотворни като разрешени прагове на дарения. Ясно на всички граждани е, че една партия не може да се финансира нито от членски внос, нито от даренията в посочените лимити. Благодаря ви за вниманието.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Ще помоля отново за кратки изказвания.

МИНИСТЪР РУМЕН ПЕТКОВ: Една добавка към предложението, което г-н Дюлгеров направи. Може би трябва да се презицира в закона възможността и задължението партиите, фондациите и институтите на партиите да бъдат проверявани. Според мен ако искаме действително да влезем в дълбочина в този процес, повтарям, партиите, техните фондации и институтите, които партиите имат, трябва да бъдат проверявани като начин на набиране на средства и като начин на разходване на тези средства. Иначе ще се въртим в един омагьосан кръг, ще концентрираме усилията си върху партиите и ще оставим настрана техните институти и фондации. От това никой не печели. За да бъдем достатъчно ясни пред обществото, трябва да кажем – да, предприемаме законови мерки, с които вменяваме в задължение на определени звена и институции да проверяват партии, фондации и институти. Същевременно, разбира се, това, което г-н Дюлгеров каза, е много важно – трябва даренията да бъдат извадени на светло и техният размер да бъде такъв, че действително да позволява нормалното функциониране на политическите партии.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Не че за нас ще бъде успокоение, но в момента ако следите какво става във Великобритания – тече парламентарно разследване и скандал по повод заеми на Лейбъристката партия – между 14 и 16 милиона паунда, в замяна на което се твърди, че техните дарители са били удостоени с благородническа титла "...", назначени от премиер-министъра в Камарата на лордовете. Попитан снощи лидерът на опозицията

Джеймс Камерън как ще реагират и ще извадят ли на светло техния собствен списък на дарители, той също отклони и каза: няма, тъй като те са дали заемите на тяхната партия при такива условия. Така че проблемът с партийното финансиране е изключително сложен даже в страни с такава чиста администрация, каквато е примерно английската – една от най-чистите и свободна от корупция в Европа. Вероятно това са изключително сложни проблеми, които трябва да дискутираме отделно.

Нека да чуем сега г-н Цветан Манчев – подуправител на БНБ и след него г-н Джеймс Роуф – представител на Международния валутен фонд в България. След тях – г-н Стамен Тасев.

ЦВЕТАН МАНЧЕВ: Благодаря Ви.

Аз ще акцентирам само върху един въпрос, който ми направи впечатление в доклада. Първо искам да поздравя екипа за това, че в годините, в които изготвя доклада, непрекъснато развива апарата за анализ, така че да го прави адекватен на онова, което се случва в икономиката, в обществения живот и да напипва проблемите.

Направи ми впечатление един от изводите в доклада, че там, където има конкуренция, рязко спадат корупционните практики и конкуренцията, напълно споделям този извод, е един от инструментите, както г-н Хампарцумян много добре каза за превенция, а не за борба с явлението. Именно такъв добър пример за комбинация между политическа воля и съответно адекватно законодателство, регулации – достатъчно прозрачни, ясни, последователно променяни и актуализирани и съответно създаването на здрав частен сектор чрез позволенията да влизат доказани играчи в него е реформата в банковия сектор. Може би това, което бих си позволил да препоръчам на колегите – в такива доклади да има повече място за добрите практики, които и ние на наша почва имаме. Именно това да бъде използвано като една добра основа за създаване на механизми за превенция и обществена нетърпимост спрямо корупцията. Благодаря ви.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря.

Господин Джеймс Роуф.

ДЖЕЙМС РОУФ: Благодаря ви, д-р Шентов за този много важен доклад. Смятам, че от една страна е много разочароващо и, разбира се, много тревожно това, което се констатира в този доклад, че всъщност за 2005 г. корупцията е нараснала поне в някои сектори. Смятам, че донякъде това се дължи на факта, че 2005 беше година на избори и освен това някои сектори на икономиката, както например строителството и туризма са много чувствителни и лесно податливи по-скоро на корупцията. Това е много важно и може би затова като казвам това по-добре ще разберем увеличението на този процент през миналата година. Но естествено ако гледаме на този процент от икономическа гледна точка бих казал, че това е много лош сигнал за бъдещото икономическо развитие на страната и всъщност трябва да напомня на всички нас, че България очаква да бъде

приета като член на Европейския съюз и последното нещо, от което има нужда тази страна е увеличаване на корупцията. Всъщност това е един допълнителен данък за бизнеса, за отделните граждани, това е допълнително бреме. Още нещо, което бих искал да кажа отново от икономическа гледна точка отново, влиянието, което корупцията има върху хода на реформи в тази страна е ужасяващо. Погледнете какво става в пазарната икономика. За някои хора пазарната икономика е синоним на какво: богати хора, които не плащат данъци, не плащат това, което трябва да платят на държавата, а имат много пари. Разбира се, корупцията е част от това, което води до такова виждане на нещата. В обстановка, в която реформите се извършват по най-правилния и най-верния начин, нещата биха стояли другояче. Ние се опитваме чрез нашата програма да помагаме за правилното управление на икономиката, за по-добро събиране на данъците, за по-добро управление на данъците, с участието, разбира се, и на неправителствените организации, като средство за контрол. Изключително важно е да има точен, верен контрол в икономиката изобщо, защото ако няма контрол това води до загуба на огромни средства за правителството и за държавата. Гледната точка на Международния валутен фонд е следната: ние смятаме, че публичния, обществен сектор по-скоро не би трябвало да повишава рязко заплащането, защото това би довело до загуби за икономиката. Такова е състоянието на нещата. Мисля, че най-важното, от което имате нужда, е санкции срещу хората, които не изпълняват своите задължения по закон. Трябва да има хора, за които да се знае, че са глобени или даже осъдени за това, че не са изпълнили задължението си да платят данъци, примерно, или за друго неспазване на закона. Нарушителите на закона трябва да бъдат наказвани. Хората ще видят виновни осъдени лица. Смятам, че много страни вече могат да дадат един добър пример, добра практика за успешна борба с корупцията и България може да следва този пример. България би могла да направи същото.

Бих искал да спомена още нещо, за което ми напомни един от преждеговорившите – за това, че няма достатъчно парламентарен контрол върху начина на изразходване на средствата и на бюджета.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря.

С помощта на г-н Роуф вече отидохме в плоскостта на секторните анализи, специално за обяснението на тези тенденции, така че това беше наистина много интересно.

Нека да чуем отново кратко г-н Стамен Тасев от Българския форум на бизнес лидерите.

СТАМЕН ТАСЕВ: Уважаеми участници, уважаеми Превъзходителства, винаги съм си мислел, че са необходими поне десет честни държавника, за да направят от България истинска държава. Тук в залата присъстват ключови представители на трите изпълнителни власти, които според мен са повече от сто, и декларират готовност и желание да се борят с корупцията, но нещо нещата не се получават. Има някакво разминаване – или анализаторите не са точни в отчитането на събитията, или пък някои от присъстващите не разбират правилно що е това корупция.

В тази връзка си мисля, че нашето поколение много трудно би могло да бъде променено, даже с такива промени в наказателните кодекси и т.н. Мисля, че тук е моментът да се опитаме да обърнем внимание на тези, които идват след нас, на подрастващото поколение – това, което се опитва да прави нашият форум. В образователните програми, в часовете по бизнес, които могат да се провеждат, трябва да залегне и обучение по бизнес етика – нещо, което нашият форум се опитва да прави.

Искам да върна нещата към думите на г-н Роуф защо съществува “данъчен и митнически тероризъм”. Това е защото прекалено големи правомощия са концентрирани в ръцете на малък брой хора. Докато това нещо не се разчупи, ще си имаме корупция при всички положения. Тук виждам г-н Асенов, не виждам шефа на данъчната администрация. Нека да анализират колко и какви правомощия имат единици хора в решаването на важни неща. Вместо примерно да се правят проверки на розите, г-н Асенов нека да каже по колко се обмитява една дузина рози.

Темата за корупцията смятам, че няма да се реши, ако се предприемат организационни, структурни комисии, комитети и т.н. Нашият форум разглежда възможността да се приемат законодателни промени, с които да се ограничи хранителната среда на корупцията. Хранителната среда – това са парите в брой. С парите в брой се прави организирана престъпност, контрабанда и всякаква друга престъпност. Миналата година Международният валутен фонд записа едно, макар и пожелателно, изречение в меморандума с България, в което препоръча плащанията над 10 хил. лева в брой да бъдат ограничени, пренасочени и да стават по банков път.

Подобни законодателни мерки съществуват. Ще ви дам пример - във Франция, където само 3 хиляди лева е разрешено една фирма да плаща на друга в брой. Когато една фирма плаща на гражданин, сумата не трябва да надвишава 1500 евро. Нашите членове одобряват една такава промяна да стане, но тя трябва да е законодателна, която ще бъде силен инструмент в ръцете на г-н Петков, в ръцете на данъчните и в ръцете на всички останали. Подобни мерки съществуват, да не ги изброявам, и в Белгия, и в Италия, предполагам, че и Щатите имат опит в това отношение. Така че нашата организация ще се опита да даде по-ясен и силен сигнал на управляващите, че трябва да се вземат практически мерки, а не само организационни и структурни. Ще се опитаме да убедим нашите членове да дават декларации,

че те в своята дейност не правят плащания, по-големи от 10 хиляди лв. в брой.

Нещо друго, което бих препоръчал на управляващите – да извадят контрола, който контролира най-корумпираните администрации, поне така се твърди, да го извадят този контрол и да го направят независим. Нещо, което се опитва да направи новият главен прокурор. Затова, защото съществуващите контролни органи, смея да твърдя за Министерство на финансите, са поставени в много силна зависимост един от друг. Забравете, ако очаквате един инспекторат, когато няма независимост, да постигне добри резултати. Надявам се, че Българският форум на бизнес лидерите винаги е работил и ще работи в сътрудничество с управлението, каквото и да е то. Ние сме участници в Гражданския консултативен съвет за борба срещу корупцията в Народното събрание, където бяхме поканени, за което благодарим. Пожелавам ви успешна работа.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря.
Господин Паскуале Фераро.

ПАСКУАЛЕ ФЕРАРО: Благодаря, господин Шентов.

През последните четири години, когато съм действал като консултант в областта на съдебната система, аз работих последно в ...

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Господин Филип Димитров.

ФИЛИП ДИМИТРОВ: Благодаря Ви, господин Шентов.

Един от възловите въпроси на следващите месеци в борбата с корупцията ще се окаже вероятно темата за законодателната уредба на конфликта на интереси. Три са причините за това. Едната е, че в крайна сметка всички тук констатираме, че корупцията до голяма степен е въпрос на климат. Говорим за нещо, което определя климата, по който функционира до голяма степен администрацията.

Въпросът за нравствените бариери беше засегнат, забраната на нещо, което най-после да се каже, че не е позволено от закона, е достатъчно сериозен фактор и един допълнителен аргумент, който не чух от г-н Стоянов, но ми е интересно дали вие сте изследвали тази тема. Оказа се, че доверието към подставени лица извън шуро-баджанашкия кръг, казано на български, е относително ниско, тоест степента на изразеност на конфликта на интереси в сферата на свързаните лица по смисъла на закона е доста висока.

Какво има да се прави? Пет депутати от ОДС внесохме проект за изменения в Закона за администрацията и Закона за държавния служител, за да обхванем по-ниската и по-високата категория, която засяга това, което наричат политическа корупция. Срегнахме огромна съпротива, по процедурни съображения той беше отхвърлен. Внесохме същото нещо при

разглеждането на АПК и частично то най-вероятно ще стигне до пленарната зала – очакваме гласуването му следващата седмица. Естествената следваща стъпка ще бъде отново атакуване на Закона за държавната администрация и Закона за държавния служител, вече като самостоятелни законопроекти на базата на това, че ако първата стъпка бъде направена, оттам нататък не е радно по-нисшите нива на държавни служители да имат ясна уредба за конфликта на интереси, евентуално санкции, произтичащи от нея, а по-висшите да нямат. Очевидно това няма да стане без публична подкрепа. Очевидно гражданският сектор в това отношение може да изиграе огромна роля. От близо пет месеца ние се блъскаме с тази тема и срещаме празни погледи, ниска степен на реакция на медиите и, най-общо казано, отсъствие на интерес. До голяма степен поради факта, че малцина в България мислят с тези понятия в момента и си дават сметка колко важна е темата. Така че подкрепата и в морален смисъл, и в разяснителен смисъл от страна на гражданското общество би била огромна, ако нещо бъде предприето, очаквам да го видя.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря.

Само ще отбележа, че ние мислихме в доклада да включим една сравнителна таблица – най-типични примери през последните 5-6 години на конфликта на интереси, когато висш държавен служител – министър или заместник-министър – преминава след края на мандата си във висша ръководна длъжност в компания, която преди малко е регулирал. Или шеф на регулатор отива, но решихме, тъй като тази информация беше събрана в няколко министерства, да го отложим за по-късно. Но сте абсолютно прав, че от гледна точка на политическия ни дневен ред конфликтът на интереси е № 1. Това е абсолютно. Все още – трябва да отбележа, за съжаление, че и в момента, даже в сегашната стратегия, която ние консултирахме, която е един много добър документ – модерна антикорупционна стратегия на правителството, даже там, въпреки нашите усилия, конфликтът на интереси не можа да бъде включен като приоритетна тема, поне за предстоящите няколко години на правителството. Аз мисля, че би могло с общи усилия да направим нещо.

Нека да чуем, отново ще помоля за кратко изказване, г-н Божидар Божинов и след това г-н Цветанов и г-н Ганев.

БОЖИДАР БОЖИНОВ: Уважаеми господин председател, Ваши Превъзходителства, дами и господа! Искам да приветствам настоящото събиране, защото вашите констатации са констатации също на българското предприемачество. Ние много се радваме, че до голяма степен застъпват това, което ние в продължение на години говорим.

Въпросите, които се разискват по отношение на корупцията, ми се струва някак си, че се изместват в тези инстанции, които са прокуратура и съд, тъй като това е краят на веригата на корупцията. Безспорно, въпреки че можем да желаем много от тях, не може да се иска всичко и не може да се иска решаването на този въпрос. Всъщност обаче не се обръща внимание

на превенцията към тази корупция и на редица неща, за които ние сме обръщали внимание и имаме чувството, че парламентът не е охотен да приеме някои неща. Пример за това е последната дискусия по мълчаливото съгласие. Това много учуди цялото предприемачество – отношението, което парламентът взе по този въпрос. Както всички знаете, имаме Закон за мълчаливо съгласие, който е закон, но който не действа, защото неговото приложение стана неприложимо, тъй като към този закон в половингодишен срок трябваше да се направят изменения в други закони, което не стана. Както виждаме, по тази линия, по която се върви, това въобще няма да стане.

За какво става дума? Става дума също така за това, че администрацията, която имаме, има едно свойство да забавя нещата или да забавя решенията, или да не дава срокове въобще, в които ще ни ги даде, и по този начин се създава тази корупционна среда. Най-потърпевши от нея, най-голямо бремене понасяме ние. Не само че трябва да плащаме, по стечение на обстоятелства и действащи закони попадаме в наказателната част, защото ние сме също от страната, която подкрепя корупцията. Безспорно, че в бизнеса, ако се основаваме на законодателството, което имаме, и на тези дейности, които има в администрацията, няма да можем да свършим нищо по този ред, по който върви с тази бавност.

Години наред искаме въпросът с браншовите съюзи да бъде решен в един закон, който да не каже само, че има браншови съюзи, а да им предостави ред от функции, с които да освободи държавната администрация. За голямо съжаление, това се приема с голяма неохота от нашите парламентарни и други власти и този закон не става. В същото време обаче отделни браншови съюзи се просмукат и отделни закони за отделни браншови организации съществуват, което внася анархия и неравнопоставеност в нашата система. Същото нещо е за обслужването на едно гише, същото нещо е за електронното правителство, същото нещо е за голямата публичност, която искаме да има, след като се качи цялата информация на електронни източници и тази единна информационна система, за която така много говорим и която фактически не става. Въпросът с фирмената регистрация смятаме, че не се реши както трябва. Въпросът със съдебните изпълнители също смятаме, че не се реши както трябва.

Ето това са неща, които първо се забавиха до голяма степен. Второ, не се получават решения, които ние искахме, не се дискутираха всички тези въпроси с нас и поради това се получава и тази среда, в която ние виреем.

Накрая бих искал да кажа следното. За голямо съжаление, много се говори за обществени организации, за участие на обществото и т.н. В повечето случаи, когато се предприема нещо ново и когато има допитване до нас, ние участваме в това допитване в момента, в който то вече е решено. Не се вземат под внимание нашите аргументи, най-малкото не ни се противопоставят никакви други аргументи, с които логично бихме могли

да спорим и да достигнем до някакво съгласие или консенсус, или до някакво добро решение.

Всичко това води до вземане на погрешни решения, до приемане на погрешни закони, които не действат или действат лошо и трябва бързо да бъдат сменени и оттам нататък до създаване на тази среда. Смятаме, че това е един въпрос, на който трябва да се обърне повече внимание, както от нашето правителство, така и от парламента, ако искаме наистина да се справим с тези проблеми, които са общи. Благодаря ви.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря.

Нека приключим с три изказвания.

Г-н Цветан Цветанов – заместник-кмет на София.

ЦВЕТАН ЦВЕТАНОВ: Уважаеми дами и господа, аз ще маркирам някои моменти, които са от местната власт, като искам да назова някои неща, които смятам, че е хубаво да чуем всички.

Всички ние констатираме, че през последните 15 години има корупция. Има съответните спадове, съответните възходи, но през последните 15 години корупцията се е утвърждавала в нашата страна. За утвърждаването на тази корупция изключително много, наблюдавайки процесите в Столична община, мога да ви кажа, че са продиктувани и са провокирани, и са с проводниците на политическите партии. Политическите партии с намесата си в управлението на общинските фирми, които са 42 на брой, с назначаването на политическия принцип на съответните бордове допринася за сформирането на т.нар. кръг, обръч от фирми. По този начин борбата с корупцията е обречена на съответния успех. Всичко това е един затворен процес, който няма как да се контролира реално от каквито и да било други институции. Когато в борда се управлява от дадена политическа сила, фирмите, които обслужват съответните изпълнители и подизпълнители, са приближени към дадената политическа сила.

Това е корупцията и не се ли промени тази порочна схема, със съответните назначения на политическия принцип, а не на професионалния и на конкурсното начало, аз мисля, че само ще отчитаме борбата с корупцията и само ще я маркираме.

Другото. В Столична община, най-голямата в България, за тези 15 години не са създадени условия за единно гише и обслужване на гражданите. Благодаря на американското посолство, защото съвместно с тях в момента правим един проект и се надявам до края на м. май да имаме вече реализирани три района в столицата, в които ще има изградено единно гише. Не е нормално в над 90 общини това нещо да е направено, а в най-голямата община в страната това нещо да го няма. Това е, което накратко исках да кажа.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Господин Атанас Атанасов.

АТАНАС АТАНАСОВ: Благодаря Ви, господин Шентов.

Темата е много сериозна. Ще се опитам да бъда съвсем кратък и да маркирам два проблема. Единият проблем е ролята на парламента, парламентарния контрол.

Аз съм член на парламентарната Комисия за борба с корупцията и искам да ви кажа, че не може да има никаква ефективност в работата на този орган, структуриран в този си вид. Той е създаден на пропорционален принцип и се ръководи от управляващите. На практика е известна истина, че корупцията винаги е свързана с властта. Ако искаме да имаме някаква ефективност в този парламентарен контрол, би следвало този парламентарен орган да бъде създаден на паритетен принцип и да бъде председателстван от опозицията.

Искам да спра вашето внимание на един по-специфичен проблем, който също е свързан с парламентарния контрол. Един специфичен акцент или по-точно една специфична пречка в борбата с престъпността и корупцията. Именно това е, че на практика липсва парламентарен контрол върху институциите, които имат задача да събират информация за извършени престъпления и корупция. Ако някой твърди, че съществува такъв парламентарен контрол, той говори за някаква имитация.

Аз бих казал нещо по-конкретно. Липсва изобщо парламентарен контрол върху работата на специалните служби в Република България. Зад прикритието на класифицираната информация се затаява информация за извършени престъпления и за създадена корупционна среда. Съжалявам, че министър Петков си замина, но исках да му кажа на това, което той изрази пред вас, че така наречената “система за вътрешно противодействие на корупцията в МВР” е симулативна. Насочена е към дребните риби и има задача да създава впечатление. Големите проблеми се заматат под чергата. Ако не е съгласен с това, веднага ще му дам пример.

Преди повече от четири месеца в Комисията за борба с корупцията внесох един доклад, който беше изработен не от кой да е, а от Дирекция “Ревизионна” на Министерството на вътрешните работи и касаеше злоупотреби с над 13 милиона лв. – отклонени средства, откраднати пари на българските граници. До настоящия момент, повече от четири месеца министърът на вътрешните работи отказва да изпрати съответната документация, която се намира в Министерството на вътрешните работи, за да може да бъде изяснен този случай. Това не би могло да учуди никого, защото ако този случай бъде изяснен, отговорността трябва да бъде на неговия колега и предшественик Георги Петканов и тя не е само политическа, а и юридическа.

Исках да ви кажа и нещо друго, което е много сериозно в борбата с корупцията като принцип. В българското общество днес има много солидно усещане за голям дефицит за справедливост. Това всички знаем, че е така. Това е така, защото хората не вярват на лицата, заемащи отговорни длъжности в държавата и имащи задължение да се борят с престъпността и корупцията.

Завършвам с това, като искам да кажа: може ли да се очаква да бъде независим в действията си например един министър, който е бил предпочетен от партийното си ръководство за такъв, защото е бил един от най-близките приятели на главния прокурор, става въпрос за предшестващия главен прокурор Филчев, и е дал обещание, че ще предпазва съпартийците си от него, каквото и да значи това. Ето това са реалности днес в България и си затваряме очите и ушите пред тях. Може би на управляващите не им харесва, когато се говори остро от опозицията, но на практика у нас имаме имитация на борба с корупцията. Извършват се действия за публична употреба, а на практика зад кулисите текат други процеси. Благодаря ви.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря.

Има думата г-н Гиньо Ганев.

ГИНЬО ГАНЕВ: Няколко думи само и може би в друг план. Стана методологически и легендарно да се говори за корупция и борбата с нея. Днес всеки, който иска да бъде признат за добър гражданин, администратор и т.н., е длъжен за каквото и да става реч да каже корупция, корупционни предпоставки, корупционни практики, борбата с тях и тогава той се чувства спокоен. Стана нещо като мода този начин на говорене и ако се спира само до него, просто нищо няма да стане.

Вземам само повод от думите на ген. Атанасов за парламентарния контрол, не това имах предвид, ще продължа след малко с две изречения. Това не е никакъв парламентарен контрол, защото този, който иска да пита, дава писмено своя въпрос, министърът го дава на някакъв специалист, той му го написва като отговор и министърът започва да чете едни скучни работи там. Липсва тази действена сила на контрола, която отдавна трябваше да се наложи в България. Така нареченият “блиц контрол”, остър контрол, когато министрите са длъжни да отговорат веднага. Но това настрана.

Монтескьо казваше, че когато държавата е корумпирана, народът се чувства понякога много добре. По-весело, по-удобно му е, по-лесно. Но това за обществото и държавата не е така. Тъкмо защото не е така, ние говорим да се променят не само закони, защото с увеличаване на санкции или криминализирането на отделно поведение нищо не е достатъчно и нищо не става. Трябва, както се казва пак банално, да се промени климатът в обществото. Когато говорим за граждански контрол и гражданско общество, да не схващаме под това само т.нар. “неправителствени организации” – това не е достатъчно. Трябва отделният гражданин да има едно чувство и куража да каже, че това е недопустимо или нетърпимо.

Аз ще кажа само две думи – да ви развеселя. При омбудсмана, между другите примери, господин Шентов, влезли в сила решения, които не се изпълняват. Лица, на които са възстановени земеделски земи и гори по реституционните закони – в община Варна, в община Бяла, в община Панчарево въобще нямат намерение да ги изпълняват. Същото е за

териториалното и селищно устройство. Общини отново – Гоце Делчев, Пазарджик и други такива въпроси.

Аз се питам и ви го казвам като юрист: трябва тези хора, кметове и др., да бъдат осъдени и тогава ли да бъдат свалени от тези постове? Или пък, ако съществува една такава атмосфера на нетърпимост, не си служи с понятия, защото съм омбудсман сега, но ако един такъв човек попадне в доклада на един граждански застъпник, на омбудсман до Народното събрание, той не трябва да има нито политическо, нито административно бъдеще. Тези хора трябва непременно да се чака да бъдат включени в някакъв обвинителен акт, осъдени, да преминат през цялата йерархия на инстанциите и тогава ли това да стане? Смятам, че ако има такава атмосфера, за която говорим, изведнъж нещата ще бъдат променени. Става дума за чувството на гражданина, че е гражданин и той да търси правата си, стига да има кураж, който трудно се създава у нас. Благодаря ви.

ПРЕДС. ОГНЯН ШЕНТОВ: Благодаря и аз.

Още веднъж искам да благодаря на всички участници във форума, на всички, които се изказаха, на всички, които слушаха. Ако някой не е успял да вземе доклада на български или на английски, има допълнителни екземпляри. Отвън са оставени.

Да се надяваме, че догодина по същото време вече като страна – членка, може би ще имаме по-оптимистичен дух на доклада, но засега ситуацията е такава, каквато е.

Всичко добро!

Закривам форума.

(Закрит в 13,20 ч.)

**ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ОСМИЯ ОБЩЕСТВЕНО-
ПОЛИТИЧЕСКИ ФОРУМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ
НА КОРУПЦИЯТА:**

/д-р Огнян Шентов/

Стенограф:

/Р. Зарева/